

Esotèrica Rodoreda

La relació de l'escriptora catalana Mercè Rodoreda amb corrents d'espiritualitat esotèrica és un dels capítols menys coneguts i més negats de la vida i obra de l'autora de 'Mirall trencat'. Amb uns discrets inicis a Ginebra, Rodoreda va tenir interès, contacte i coneixements sobre l'espiritualitat esotèrica lligada al moviment Rosacreu. Més tard, en la seva etapa a Romanyà de la Selva i de la mà de la seva companya sentimental Carme Manrúbia, Rodoreda es va veure envoltada per l'esoterisme en la natura feréstega del massís de les Gavarres, entre l'Empordà i la Selva.

Per Borja Vilallonga / @vilallonga

P arlar avui de Rodoreda és ficar-se en problemes. Escriure sobre l'interès de Rodoreda per l'esoterisme és, simplement, un suïcidi intel·lectual. Massa capelletes malden per mantenir una estricta i monolítica imatge de Rodoreda deslligada tant de la seva diversa geografia vital com de la seva vida i interessos personals. Els guardians de l'ortodòxia "capelletanesca" fa decennis que endarrereixen el coneixement de l'escriptora a base de censures, ocultacions, mentides i fins i tot purgues acadèmiques i intel·lectuals a fi de combatre els qui han considerat els seus "enemics". En tot això, la comprensió del millor dels nostres novel·listes se n'ha ressentit dramàticament i tot just comencem a escatir precàriament la dimensió vital de Rodoreda.

L'any 1990, Carme Arnau, deixeble de Joaquim Molas i primera especialista dedicada en exclu-

ARXIU MERCÈ RODOREDA DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

siva a l'estudi de Rodoreda, va publicar *Miralls màgics. Aproximació a l'última narrativa de Mercè Rodoreda*, un intent d'explicar la influència de l'esoterisme en l'obra tardana de l'escriptora — especialment *Quanta, quanta guerra...* i la inacabada i pòstuma *La mort i la primavera*. L'estudi

d'Arnau va tenir una mala rebuda i amb el temps ha estat el centre dels atacs per part de capelletes enemigues perquè es va considerar —i encara es considera— intolerable d'afirmar que Rodoreda havia rebut la influència de l'esoterisme occidental.

És evident que amb la guerra de posicions basada en batalles hermenèutiques, és a dir, de crítica literària i interpretació de texts serà impossible d'avançar vers cap mena de coneixement sòlid de l'escriptora. Amb posicions enrocades, les interpretacions que branden unes i altres capelletes només generen confusió. És per això que en aquest article opto per centrar-me exclusivament en proves empíriques, demostrables per l'existència documental més que no pas per l'especulació de la crítica literària.

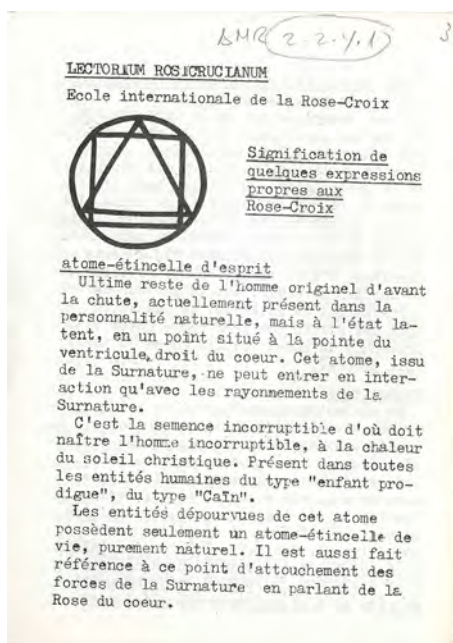
La primera prova documental de l'interès de Rodoreda per l'esoterisme prové dels seus papers conservats a l'Arxiu Mercè Rodoreda, que custodia l'Institut d'Estudis Catalans. Es tracta d'un seguit d'octavetes en francès del Lectorium Rosicrucianum de Ginebra. Una d'aquestes octavetes va ser reproduïda a *De foc i de seda. Àlbum biogràfic de Mercè Rodoreda* que Marta Nadal va publicar l'any 2000. El Lectorium Rosicrucianum, també anomenat Escola de la Rosacreu d'Or, va ser fundat el 1945 pels germans Jan i Wim Leene. Iniciats en la Germandat Rosacreu el 1924, el 1935 van crear el primer grup independent als Països Baixos. Perseguits pel nazisme, es van haver de reconstituir després de la guerra. El 1954, a través d'Antonin Gadal, van rebre una important influència de la reconstruïda espiritualitat càtar.

El Lectorium Rosicrucianum és una de les societats rosicrucianes més allunyades del conjunt del moviment. Obertament cristiana, advoca per una doctrina gnòstica i dualista, que inclou l'ús

escripturari de l'Evangeli i el *Corpus hermeticum* —el conjunt de textos grecoegipcis sobre l'hermetisme—, a més del corpus ocultista renaixentista i l'escassa literatura rosicruciana alemanya del segle XVII. La iniciació al Lectorium Rosicrucianum es basa en el que l'hel·lenista i filòsof francès Pierre Hadot anomena els exercicis espirituals filosòfics. Inclou, a més, una ètica i dieta concretes. Actualment, l'organització té uns 15.000 membres iniciats arreu del món.

A *Miralls màgics*, Carme Arnau assevera un interès especial de Rodoreda per l'obra del psicòleg suís Carl Jung, concretament pel seu *Psicologia i alquímia* de 1944. Aquesta referència prové de converses amb Susina Amat, amiga de l'escriptora en la seva darrera etapa vital a Romanyà de la Selva (Baix Empordà). Aquí s'obre una font documental important, però menys fiable que el document escrit. Una notable quantitat de referències sobre els darrers anys de l'escriptora provenen de fonts orals de les seves amigues de la casa "El Senyal" de Romanyà. Són Susina Amat, Esther Floricurt i, sobretot, Carme Manrúbia, la tempestuosa companya sentimental de Rodoreda en els seus darrers anys. És justament la silenciada figura de Manrúbia la que proveeix la major quantitat de referències sobre els interessos esotèrics de Rodoreda.

Una de les capelletes en la conflictiva magrejada sobre el coneixement de Rodoreda, ha aduït que si la qüestió esotèrica no és esmentada en l'epistolari, no existeix. Per la pròpia natura de l'esoterisme no sembla un tema que inviti a esmentar-se obertament amb profans. A més, l'epistolari de Rodoreda tot just s'està publicant. Ens trobem amb la paradoxa que sempre es parla de la correspondència amb Joan Sales però mai de les cartes d'amor entre Manrúbia i Rodoreda, que encara han de veure la llum. Això ajudaria →

ARXIU MERCÈ RODOREDADA DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

→ a entendre la presència i influència crucials de Carme Manrúbia en la vida de l'escriptora.

Es disposen de molts pocs detalls biogràfics sobre Manrúbia, més enllà del que ella mateixa va proporcionar a Anna Maria Saludes —filla de Susina Amat— o a la llatinista Mariàngela Vilallonga. Amigues de l'etapa de la Guerra Civil Espanyola, Manrúbia es va exiliar a Veneçuela on la seva empremoria va tenir èxit i va poder fer

EN LA SEVA VIDA PRIVADA, RODOREDA VA ESTAR EN CONTACTE ESTRET AMB ENTORNS DEL MOVIMENT ROSACREU

prou diners per tornar a Catalunya el 1970. Amb el retorn, va arribar el retrobament amb Rodoreda. Segons el testimoni del veneçolà fill adoptiu de Manrúbia, Carlos Manrúbia, aquesta va tornar amb Esther Floricurt, de qui solament se sap que era escultora i primera companya sentimental de Manrúbia. A Barcelona, Manrúbia, Rodoreda, Amat i Floricurt van tenir la idea d'anar a viure juntes. Manrúbia, l'única amb mitjans econòmics, va comprar una parcel·la a Romanyà de la Selva el 1971 i va començar a construir-hi una

Rodoreda i Manrúbia al seu jardí de Romanyà de la Selva.

ARXIU MERCÈ RODOREDA DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

casa que inaugurarien el 1973 amb el nom de "El Senyal". Rodoreda va viure llargues temporades a "El Senyal", fins que el 1980, gràcies als drets de la pel·lícula de *La plaça del diamant* va estrenar el seu propi xalet, construït just al costat del xalet de Manrúbia.

La importància de Manrúbia en l'esoterisme de Rodoreda és clau. Manrúbia va ser una de les arquitectes de l'establiment de l'AMORC a l'Estat espanyol. L'Antiquus Mysticusque Ordo Rosae Crucis, AMORC, és una de les societats Rosacreu més importants del món, fundada als Estats Units entre 1909 i 1915. Prové de la confluència entre el rosicrucianisme maçònic anglès de la Societas Rosicruciana in Anglia, el martinisme francès i la teosofia d'Helena Blavatsky i Henry Steel Olcott. El paper de Manrúbia és documentat en alguns butlletins interns de l'AMORC espanyol —donats per Manrúbia a Anna Maria Saludes— i pel testimoni de Joan Emili González, que va formar part de l'AMORC amb Manrúbia en aquella l'època i hi va tenir tracte estret.

Rodoreda va triar viure amb Manrúbia a Romanyà, no pas a Barcelona. I Manrúbia era en el decenni de 1970 la figura per excel·lència del rosicrucianisme espanyol. A més, Rodoreda va passar a viure en una casa carregada de simbolisme esotèric, que jo mateix vaig detallar en un article a la *Revista de Girona* l'any 2008. El xalet "El Senyal" és presidit, encara avui, per un aparatós vitrall cubista que mostra una creu d'or amb una rosa vermella al centre. La casa disposava d'un *sanctum*, una sala per a les reunions iniciàtiques rosacreu. Aquella estança il·luminada per un tènue vidre blau orientat per rebre el primer raig del dia era presidida per *La Deessa* de Josep Clarà. Manrúbia dormia just al costat del *sanctum*. La resta del jardí de la casa estava format per arbres simbòlics, plantats generalment de tres en tres en forma de triangle. Remeto al meu article de 2008 per a més detalls.

Es podria adduir que Rodoreda no va participar d'aquest furor rosacreu de Manrúbia. El testimoni de Manrúbia mateixa desmunta aquesta conjectura: Manrúbia no solament va ser la companya sentimental de Rodoreda durant 7 anys, en una tempestuosa relació que va foragitar Esther Floricurt i Susina Amat de la casa, sinó que Rodoreda es va veure abocada a tot un món esotèric per mitjà del rosicrucianisme de l'AMORC i de les sessions que es feien a la casa i a les quals ella as-

Carme Manrúbia en una foto d'estudi del seu exili a Veneçuela.

sistia. Per assistir-hi calia iniciació. Això sense comptar que Rodoreda ja havia tingut contacte amb el Lectorium Rosicrucianum de Ginebra.

L'any 1996, Anna Maria Saludes va publicar a la *Revista de Girona* un text inèdit de Rodoreda procedent d'un qüestionari per a una entrevista de Carmen Alcalde. En aquest text, Rodoreda explica la seva descoberta de la natura i la muntanya de les Gavarres. Tot el text és ple de referències místiques, amb evocacions de druides, menhirs, dòlmens i corrents aeris i tel·lúrics. Càndidament explicat, la descoberta natural i feréstega del bosc mediterrani de Romanyà es va acompanyar de teoria i pràctica esotèrica —tant des del bagatge mateix de Rodoreda, com des de la influència de Manrúbia.

Atès que no es poden mai desconectar vida i obra, i encara menys geografia i literatura, Romanyà i l'esoterisme marquen l'etapa final de Rodoreda, sens perjudici de la intensa càrrega política i nacional de l'escriptora. És l'etapa de *Mirall trencat*, els viatges de *Viatges i flors*, *Quanta, quanta guerra...* i la inacabada *La mort i la primavera*. Al delà de les temàtiques personals de Rodoreda sobre Barcelona, els seus jardins d'infància, la Guerra Civil, l'exili i la mi-

litància política nacionalista i d'esqueres, és molt important d'escatir l'influx de Romanyà i l'interès esotèric i simbòlic en aquesta obra tardana. El testimoni més important, escrit i publicat per la mateixa Rodoreda, és el pròleg de *Mirall trencat*. Datat a Romanyà, presenta tot l'entramat simbòlic rodoredià i un esbós psicològic molt reeixit del que podria ser anomenat l'"espiritualitat rodorediana" exotèrica, que amaga maldestrament el seu bagatge esotèric. Segurament, per aquest motiu, en la darrera traducció i edició anglesa de *Mirall trencat* de Josep Miquel Sobrer es va mutilar la novel·la i suprimir el pròleg de Rodoreda. Els esforços dedicats a amagar i a reescriure Rodoreda han estat i són intensos i notables.

Cal denunciar de manera clara i contundent les manipulacions, mentides i mutilacions que s'han anat perpetrant al llarg dels anys contra la vida i l'obra de Rodoreda. Aquest article només vol ser un brevíssim resum del que existeix. És un camp verge per estudiar. Mai ningú ha estudiat la figura de Manrúbia. Fins que Mariàngela Vilallonga i Mita Casacuberta no van començar a investigar-ho, mai ningú s'havia preocupat de saber què havia fet Rodoreda a Ginebra i, sobretot, a Viena, durant els darrers dies de vida d'Armand Obiols. L'opressiva moral catalana ens ha impedit d'estudiar i parlar obertament sobre l'orientació lèsbica de les relacions sentimentals de Rodoreda a partir de 1971 —després de la mort d'Obiols. I, en darrer terme, cal estudiar la geografia literària de Rodoreda a Romanyà i entendre la influència fonamental del massís de les Gavarres sobre l'escriptora i la seva obra. Mentrestant, les capelletes s'esbudellaran i aniran fabricant relats falsats a fi de satisfer agendes polítiques i interessos personals. En la retrobada popularitat de Rodoreda-escriptora-nacional i patriòtica, ara més que mai cal abordar la seva vida i obra d'una manera oberta, seriosa, europea i, sobretot, sense prejudicis. ●

#Nou Temps

EL PRIMER
SETMANARI
EN CATALÀ

EL NOSTRE,
EL TEU!

www.eltemps.cat

FES-TE'N SUBSCRIPTOR

a subscripcions@eltemps.cat
o telefona al 902 131 025